

Anna Walulik CSFN
Akademia Ignatianum w Krakowie

**Alicja Czerkawska, *Poradnictwo egzystencjalne.*
Założenia – inspiracje – rozwiązania praktyczne.
Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej
Szkoły Wyższej, 2013, 203 s.**

Opublikowana w roku 2013 przez Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu monografia Alicji Czerkawskiej *Poradnictwo egzystencjalne. Założenia – inspiracje – rozwiązania praktyczne* doskonale łączy teorię i praktykę współczesnej myśli humanistycznej. Autorka korzystając z refleksji egzystencjalnej w filozofii, psychologii, psychiatrii i pedagogice oraz własnych doświadczeń poradniczych, przedstawiła oryginalne spojrzenie na poradczawstwo. Odwołanie się do idei egzystencjalizmu w procesie poradnictwa jest dowodem na to, że pytania o sens i cel ludzkiego życia i działania towarzyszą człowiekowi na przestrzeni jego życia i całej historii. Są one obecne niezależnie od statusu materialnego, pozycji społecznej czy przyjętego światopoglądu, gdyż stanowią jeden z podstawowych elementów osiągania szczęścia. Analizy przeprowadzone przez Autorkę wskazują, że także w ponowoczesności człowiek stawia sobie pytania o sens i cel życia. Można nawet powiedzieć, że rzeczywistość, w której przychodzi mu żyć, często je wymusza, co sprawia, że człowiek staje wobec nich bezradny i zagubiony. Poczucie osamotnienia często wzmacnia świadomość wszechobecnych problemów materialnych i brak jasnych kryteriów oceny podejmowanych działań. Obszary te otwierają nowe możliwości i potrzeby związane z poradczawstwem.

Autorka w niezwykle subtelny sposób łączy elementy własnych doświadczeń poradniczych z teoretycznymi założeniami egzystencjalizmu, posługując się zasadami typowymi dla fenomenografii, tworząc jednocześnie własną koncepcję badawczą, którą nazywa indywidualną fenomenografią retrospektywną. Angażując własną świadomość w proces wyboru i poznawania zjawiska, odkrywa jego cudze i własne znaczenia, dokonując subiektywnego opisu i interpretacji wybranego fragmentu rzeczywistości.

W recenzowanej książce przedstawiona została własna koncepcja pomocy, w której dostrzec można cechy związane z fenomenem synergii. Autorka sugeruje,

że skuteczność poradnictwa związana jest ze współistnieniem potencjału wszystkich uczestników procesu poradnictwa, ale też ich braków oraz słabości. W zaproponowanej koncepcji, podobnie jak w zjawisku synergii, istotne znaczenie przypisuje się kontekstom sytuacyjnym, przeżyciom i doświadczeniom związanym z wydarzeniem. Badanie relacji: radzący się–doradca sięga w przypadku podjętego problemu zarówno do filozofii, psychologii czy psychiatrii jak i do codziennych, międzyludzkich interakcji instytucjonalnych i nieformalnych.

Autorka poszukując odpowiedzi na pytanie, „czym jest poradnictwo egzystencjalne?” przedstawia wybrane obszary filozofii egzystencjalnej. Uznaje je za fundamentalne dla budowania poradnictwa egzystencjalnego. Wnikliwie analizuje poglądy wybranych filozofów i możliwości ich zastosowania w poradnictwie, co konkluduje stwierdzeniem: „Filozofowie nurtu egzystencjalnego odwoływali się do uniwersalnych ludzkich spraw i procesów życiowych. Przede wszystkim odnoszą się do trudnego zadania, jakim jest kształtowanie własnego losu mając jednocześnie świadomość własnej śmierci” (s. 47-48).

Analogicznie do prądów filozoficznych prezentuje związki psychologii i psychiatrii z poradnictwem, ze szczególnym uwzględnieniem psychoterapii. Możliwości wykorzystania osiągnięć tych dziedzin wyraża, cytując Geralda Coreya: „Podnoszenie poziomu samoświadomości, w których zawiera się świadomość różnych możliwości, motywacji, istnienia czynników wpływających na życie człowieka i celów ważnych dla każdego człowieka, wyznacza kierunek całego poradnictwa” (s. 68). Jest świadoma trudności związanych z niejednoznacznością poradnictwa i jego związkami z pedagogiką. Nawet można odnieść wrażenie, że dla Autorki bliższe są jego związki z psychologią czy psychiatrią niż pedagogiką.

Odwołując się do klasycznego podziału poradnictwa zaproponowanego przez Alicję Kargulową, wskazuje na związane z nim główne nurty pomocy (dyrektywny, dialogowy, liberalny) i wyróżnione przez Bożenę Wojtasik modele działalności doradców (ekspert, informator, konsultant, spolegliwy opiekun i leseferysta). W sposób niemal „koronkowy” ukazuje ich konsekwencje w poradnictwie egzystencjalnym. Odnosi założenia egzystencjalizmu zarówno do poradnictwa, jak i problemów życiowych człowieka. Ujmuje pomoc poradniczą jako przestrzeń rozwiązywania problemów egzystencjalnych, wskazując na ideę egzystencjalizmu jako wsparcie w budowaniu nowej jakości życia. Ilustruje je za pomocą ciekawych schematów.

Alicja Czerkawska w swojej książce analizuje możliwości i trudności osiągnięcia kompetencji doradcy, nie ograniczając się do uzyskiwania wymaganych prawem kwalifikacji. Przybliży czytelnikowi program pomocy poradniczej NEST (New Experience for Survivors of Trauma – Group Counselling Programme), ukazując także jego „egzystencjalną” wartość w doskonaleniu umiejętności doradczych: „Dzięki uczestnictwu w specjalnej edycji tego programu, można uzyskać nie tylko »psychologiczną sprawność«, ale także osiągnąć wewnętrzną integrację i pewną dojrzałość niezbędną w rozumieniu siebie jako doradcy” (s. 131-132). Podejmuje refleksję nad praktykami stosowanymi w poradnictwie egzystencjalnym

na przykładzie własnej działalności doradczej programem NEST. Przedstawia wybrane problemy i analizuje drogę od zdecydowania się na profesjonalną pomoc poprzez identyfikację „właściwego” problemu aż do rozpoczęcia niejako na nowo relacji doradczej. Jak zauważa, w poradnictwie egzystencjalnym chodzi nie tyle o osiągnięcie celów poradniczych, ile o decyzję radzącego się co do zmiany celów życiowych. Nie oznacza to jednak, że nieistotne są skutki podjętych działań poradniczych: „Ważnym elementem kończącym cykliczne sesje jest wspólne świętowanie. Stanowi ono zwieńczenie podjętych podczas 30 sesji wysiłków” (s. 179) – zauważa Autorka.

Zaproponowana przez Alicję Czerkawską struktura i sposób prowadzenia wywodu są klarowne i logiczne. Autorka porządkuje wiedzę na temat wpływów filozofii, psychologii i innych pokrewnych dyscyplin na szeroko rozumiane procesy wychowania i samowychowania. Na szczególną uwagę, w moim przekonaniu, zasługują analizy związane z ukazaniem znaczenia przyjętego przez doradcę obrazu człowieka i świata. Autorka wyraźnie podkreśla, że nie chodzi o deklarację, ale o atmosferę, w której dokonuje się porada: „Za każdym sposobem pomocy kryje się obraz człowieka i świata oraz relacji zachodzących między tymi bytami. W profesjonalnych formach pomocy niezwykle ważna jest autentyczność specjalisty, a wybór nurtu psychologicznego jest elementem uwiarygodnienia siebie w sytuacji pomocy. Doradca ma poczucie, że styl pracy do niego pasuje, że pomagając innym, jest kongruentny, pozostaje w zgodzie sam ze sobą. Choć zazwyczaj osoby radzące się niewiele wiedzą na temat wymienionych podejść, to na poziomie własnych odczuć oceniają spójność osobowości specjalisty z jego pracą” (s. 127-128).

Przedstawione przez Alicję Czerkawską spojrzenie na poradnictwo w książce *Poradnictwo egzystencjalne. Założenia – inspiracje – rozwiązania praktyczne* stanowi niezwykle udaną próbę ukazania bogactwa, jakie kryje się w myśleniu opartym na założeniach egzystencjalizmu i jego implikacji dla praktyki poradniczej. Co więcej, wybrane i omówione przez Autorkę zagadnienia (nie poruszyła przecież wszystkich) świadczą nie tylko o bogactwie idei egzystencjalizmu, ale przede wszystkim o jej aktualności i potrzebie w ponowoczesności.